

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

Περίληψη :

Η ιδιαίτερα υψηλού κύρους κατά τη Βυζαντινή περίοδο μητρόπολη Εφέσου επιβίωσε καθ' όλη τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, με το χόρο αρμοδιότητάς της να εκτείνεται σχεδόν στο σύνολο των δυτικών παραλίων. Η ίδρυση νέων μητροπόλεων στο δυτικό μικρασιατικό χώρο, πρώην αρμοδιότητας Εφέσου, εντοπίζεται μόλις στα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής περιόδου, ως αποτέλεσμα δημογραφικών και πολιτικών εξελίξεων της εποχής. Η έδρα της μητρόπολης Εφέσου είχε, ήδη από το 17ο αιώνα, μεταφερθεί στη Μαγνησία.

Γεωγραφική Θέση

Δυτικά παράλια Μικράς Ασίας

Ιστορική Περιοχή

Ιωνία, Λυδία, Καρία, Αιολίδα

Διοικητική Υπαγωγή

Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως

Γεωγραφικές Συντεταγμένες

1. Η Ορθόδοξη Εκκλησία στη δυτική Μικρά Ασία από το 13ο έως το 16ο αιώνα

Η μεγάλη τομή στην ιστορία της εκκλησιαστικής επαρχίας της Εφέσου ταυτίζεται με το γενικότερο ιστορικό πλαίσιο της παρουσίας του ελληνορθόδοξου στοιχείου στη δυτική Μικρά Ασία κατά το τέλος της βυζαντινής φάσης του και κατά το πέρασμά του στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας. Καθώς πρόκειται για μια μετάβαση χαρακτηριζόμενη από ταχείες εξελίξεις και δραματικά χαρακτηριστικά, οι επιπτώσεις για το ελληνορθόδοξο στοιχείο της περιοχής και τους θεσμούς του, περιλαμβανομένων των εκκλησιαστικών, υπήρξαν έντονες προς την αρνητική κατεύθυνση. Η καταστροφικού χαρακτήρα κατάρρευση της βυζαντινής κυριαρχίας στη δυτική Μικρά Ασία και η επιβολή της εξουσίας των Οθωμανών **εμίρηδων**, κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 13ου και τις αρχές του 14ου αιώνα, συνοδεύτηκε από μεγάλης κλίμακας φθορά του ελληνορθόδοξου και γενικότερα του χριστιανικού στοιχείου της περιοχής (σε κάποιο βαθμό μέσω βίαιων θανάτων και εξανδραποδισμού, αλλά κατά πάσα πιθανότητα κυρίως μέσω του **εξισλαμισμού**, συχνά εκούσιου). Το αποτέλεσμα ήταν η ταχεία και ολοκληρωτική αλλαγή της εθνοθησκευτικής εικόνας της περιοχής (οι συνέπειες της εκτεταμένης αυτής αλλαγής στα πληθυσμιακά δεδομένα της περιοχής φαίνονται στα οθωμανικά κατάστιχα του 15ου και του 16ου αιώνα, που αποκαλύπτουν την εξαιρετικά ισχνή παρουσία του χριστιανικού στοιχείου στις επαρχίες των δυτικών μικρασιατικών παραλίων).¹

Άμεσο αποτέλεσμα της βίαιης μουσουλμανικής κατάκτησης των δυτικών παραλιακών επαρχιών της Μικράς Ασίας ήταν η εκ των πραγμάτων απενεργοποίηση των εκκλησιαστικών αρχών της περιοχής. Η εκ νέου ενεργοποίηση μερικών από αυτές θα είχε συνέπεια τη σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης και τις απαρχές της αντιμετώπισης του εναπομείναντος χριστιανικού πληθυσμού ως **ζιμμήδων**, από τους νέους μουσουλμάνους κυρίαρχους, πριν ακόμη από την ένταξη των περιοχών αυτών στην οθωμανική επικράτεια. Το νέο πλαίσιο ανάπτυξης των εκκλησιαστικών αρχών είναι ιδιαίτερα δυσμενές και λόγω της στάσης των μουσουλμάνων κυριάρχων, που στο από μέρος τους εκχωρούμενο δικαίωμα εκκλησιαστικής οργάνωσης των χριστιανών υπηκόων τους διαβλέπουν τη δυνατότητα οικονομικού οφέλους· έτσι επιτρέπουν την οργάνωση των εκκλησιαστικών φορέων και την άσκηση των δραστηριοτήτων τους κατόπιν χρηματικών ανταλλαγμάτων – τα γνωστά **πεσκέσια**, που στο εξής θα διέπουν τις σχέσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας με το οθωμανικό κράτος, έως την εποχή των μεταρρυθμίσεων του **Τανζιμάτ**. Όμως, το νέο πλαίσιο είναι ιδιαίτερα δυσμενές κυρίως λόγω της δραματικής πληθυσμιακής και οικονομικής εξασθένησης του χριστιανικού στοιχείου, που δεν επαρκεί για τη στήριξη των αρχών αυτών. Έτσι οι περισσότερες από τις εκκλησιαστικές επαρχίες που είχαν προϋπάρξει σε αυτά τα εδάφη δεν επανενεργοποιούνται. Εξαίρεση αποτελούν μερικές μόνο μητροπόλεις στις παραδοσιακές έδρες των οποίων είχε διατηρηθεί χριστιανικός πληθυσμός.

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

Ενδεικτική είναι η εικόνα που μας παρουσιάζουν τα **μπεράτια** του 1483 και του 1525: οι μόνες μητροπόλεις της δυτικής Μικράς Ασίας που διατηρούνταν ενεργές τότε ήταν η Εφέσου, η **Σμύρνης**, η Μίλητου, ίσως η Σταυρουπόλεως Καρίας, η **Φιλαδελφείας** και η **Λαοδικείας**.² Από τις μητροπόλεις αυτές, η Εφέσου, λόγω μεγαλύτερου κύρους εν σχέσει με το παρελθόν (καθώς ήταν δεύτερη στην ιεραρχική «τάξη» μεταξύ των επαρχιών του Οικουμενικού Πατριαρχείου), είχε ουσιαστικά επεκτείνει την αρμοδιότητά της στο χώρο όλων των παλαιών μητροπόλεων που είχαν εκλείψει, από τις ακτές της Αιολίδας απέναντι από τη **Λέσβο** έως τις εκβολές του Μαιάνδρου, ενώ η αρμοδιότητα της μητρόπολης Σμύρνης περιοριζόταν στην ίδια την πόλη. Με την έκλειψη των μητροπόλεων Μίλητου και Σταυρουπόλεως, κατά το 16ο αιώνα και σίγουρα μετά το 1525, οι αρμοδιότητές τους περιήλθαν στη μητρόπολη Εφέσου, η οποία έτσι επεκτάθηκε και στην Καρία. Αργότερα, όταν η **Φιλαδέλφεια** έπαψε να στεγάζει μητροπολίτη και ο τίτλος της αποδόθηκε στον αρχιερέα της ορθόδοξης κοινότητας της Βενετίας, η επαρχία της υποβιβάστηκε σε πατριαρχική **εξαρχία**. Αυτή κατά καιρούς εκχωρούνταν στη μητρόπολη Εφέσου (όπως το 1655), σηματοδοτώντας την περαιτέρω αύξηση του χώρου αρμοδιότητας της τελευταίας.³

2. Η μητρόπολη Εφέσου από το 14ο έως το 17ο αιώνα

Μετά την τουρκική κατάληψη της **Εφέσου**, που έλαβε χώρα το 1304, η μητρόπολη παρέμεινε ανενεργή έως το 1339-1340, οπότε ο μητροπολίτης **Ματθαίος** (εκλεγμένος ήδη από το 1329, αν όχι νωρίτερα) μετέβη επιτόπου για να την αναδιοργανώσει. Οι λεπτομέρειες που είναι γνωστές από επιστολές του ίδιου είναι ενδεικτικές των δυσκολιών που παρουσίαζε η προσπάθεια ανασυγκρότησης των εκκλησιαστικών αρχών στον τουρκοκρατούμενο πλέον χώρο. Για να επιτραπεί στο **Ματθαίο** η μετάβαση και η εγκατάσταση στην Έφεσο (**Αγιασολούκ**) χρειάστηκε να καταβάλει χρηματικά δώρα στους εμίρηδες Σμύρνης και Εφέσου του οίκου των Aydınoğlı, ενώ η μετατροπή όλων των χριστιανικών ναών της Εφέσου σε τζαμιά δεν του επέτρεπε να χρησιμοποιεί παρά ένα ασήμαντο παρκεκλήσι ως καθεδρικό ναό.⁴ Λεπτομέρειες για την επιτόπια δράση και παρουσία των μετέπειτα μητροπολιτών Εφέσου, έως το 17ο αιώνα, δεν είναι γνωστές. Μπορούμε να υποθέσουμε βέβαια ότι για μεγάλα διαστήματα της θητείας τους δε βρίσκονταν στην έδρα τους (τουλάχιστον οι μητροπολίτες του 14ου και 15ου αιώνα)- αυτό οφειλόταν όχι μόνο στις εγγενείς δυσκολίες που προέκυπταν από την πληθυσμιακή και οικονομική αδυναμία του ποιμνίου τους και τα προσκόμματα που ενίοτε έθεταν οι φορείς της πολιτικής εξουσίας, αλλά και στο γεγονός της εμπλοκής των αρχιερέων σε σημαντικές εκκλησιαστικές υποθέσεις που απαιτούσαν την παρουσία τους στην Κωνσταντινούπολη ή και αλλού (με δεδομένο το ότι η θέση του μητροπολίτη Εφέσου, λόγω του ιδιαίτερου κύρους της, συνήθως καταλαμβάνονταν από ιδιαίτερα διακεκριμένες εκκλησιαστικές προσωπικότητες). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση του **Μάρκου Ευγενικού**, ο οποίος, αν και είχε εκλεγεί **μητροπολίτης Εφέσου** από το 1437, μπόρεσε να μεταβεί στην περιοχή μόλις το 1440 εξαιτίας των υποχρεώσεων της συμμετοχής του στη σύνοδο Φεράρας - Φλωρεντίας. Αλλά και μετά την άφιξή του στην Έφεσο, παρέμεινε εκεί για μικρό μόνο χρονικό διάστημα, ίσως μικρότερο του έτους, και, όπως παραδίδεται, αναγκάστηκε να φύγει λόγω των ενοχλήσεων που δεχόταν από τους ενωτικούς (εδώ πρέπει να επισημανθεί ότι η Έφεσος αποτελούσε τότε σημαντικό λιμάνι και εμπορικό κέντρο με έντονη παρουσία Ιταλών εμπόρων, οι οποίοι προφανώς ενίσχυαν τις ενωτικές αντιλήψεις και μεταξύ των ορθόδοξων κατοίκων). Έκτοτε, και μέχρι το θάνατό του (1444-1445), εξακολούθησε να φέρει το αξίωμα του μητροπολίτη Εφέσου χωρίς όμως να επανέλθει ποτέ στη μητρόπολή του.⁵ Πάντως, η εξομάλυνση που επήλθε στη λειτουργία των εκκλησιαστικών αρχών από τη σταδιακή ενσωμάτωσή τους στο οθωμανικό σύστημα πρέπει να κατέστησε ευκολότερη την παραμονή των μητροπολιτών στις έδρες τους. Οπότε για την περίοδο από το 16ο αιώνα και εξής μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι αναφερόμενοι μητροπολίτες Εφέσου γενικά ασκούσαν τα καθήκοντά τους επιτόπου, κάτι που αποτελούσε πλέον απαίτηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Έτσι πληροφορούμαστε ότι ο μητροπολίτης Εφέσου **Μελέτιος Α΄** ο Παντόγαλος καθαιρέθηκε από το αξίωμά του το 1642 γιατί απουσίαζε για μεγάλα χρονικά διαστήματα από τη μητρόπολή του χωρίς την έγκριση του Πατριαρχείου.⁶

Παράλληλα με τη θεσμική της συγκρότηση, η μητρόπολη Εφέσου φαίνεται πως αντιμετώπισε και πρόβλημα έδρας, αφού μεταξύ 1525 και 1577 αυτή απομακρύνθηκε από το **Αγιασολούκ**, ίσως λόγω παρακμής της εμπορικής κίνησης προς όφελος της **Σμύρνης**. Αυτό το γεγονός θα συντέλεσε στην περαιτέρω οικονομική αποδυνάμωση του ορθόδοξου στοιχείου της πόλης. Έτσι, το 1577 ως έδρα του μητροπολίτη Εφέσου μαρτυρούνται τα **Θείρα** (Tire),⁷ ενώ η εγκατάσταση της μητρόπολης στην τελική της –έως και το 1922– έδρα, στη **Μαγνησία**, μπορεί να χρονολογηθεί αργότερα, ίσως προς τα τέλη του 17ου αιώνα, παράλληλα με την παρουσία χριστιανικού πληθυσμού στην τελευταία (κατά το 16ο αιώνα η Μαγνησία φαίνεται πως

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

δεν είχε χριστιανούς κατοίκους).⁸

3. Η μητρόπολη Εφέσου από το 18ο έως τον 20ό αιώνα

Η έκταση του χώρου αρμοδιότητας της μητρόπολης μπορεί να χαρακτηριστεί υπερβολική, και αυτό πρέπει να έγινε αισθητό κατά το 18ο αιώνα, όταν ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός των δυτικών μικρασιατικών παραλίων αυξήθηκε αισθητά. Αποτέλεσμα αυτής της δημογραφικής εξέλιξης ήταν ο περιορισμός του χώρου άμεσης αρμοδιότητας της μητρόπολης Εφέσου με την ίδρυση αρχικά δύο επισκοπών εντός αυτής, προ του 1715, της [Ηλιουπόλεως και Θυατείρων](#) με έδρα το [Αϊδίτι](#) και της Κρήνης και Ανέων, που αργότερα (το 1883) διαχωρίστηκαν σε επισκοπή [Κρήνης](#) (έδρα ο [Τσεσμές](#)) και επισκοπή [Ανέων](#) (έδρα τα [Σώκια](#)). Παρά τη δημιουργία των επισκοπών αυτών η γεωγραφική έκταση της μητρόπολης παρέμενε μεγάλη, με αποτέλεσμα κατά τα μέσα του 19ου αιώνα να ληφθούν αποκεντρωτικά μέτρα για τον καλύτερο χειρισμό των εκκλησιαστικών υποθέσεων. Έτσι, η μητρόπολη Εφέσου διακρίθηκε σε τρία διαμερίσματα, της Μαγνησίας, του [Κορδελιού](#) και του [Αϊβαλιού](#) (Κυδωνιών), η κύρια έδρα της μητρόπολης παρέμενε στη Μαγνησία, ενώ το Κορδελιό και το Αϊβαλί αναδείχτηκαν σε δευτερεύουσες έδρες του μητροπολίτη, με τοπικό αντιπρόσωπό του έναν επίτροπο ο οποίος άτυπα αποκαλούνταν «επίσκοπος».

Οι παραπάνω εξελίξεις δείχνουν ότι η μητρόπολη είχε πλέον, προς τα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού, περιέλθει σε φάση εδαφικής συρρίκνωσης (θα μπορούσαμε να πούμε εξορθολογισμού της γεωγραφικής έκτασής της). Η τάση αυτή υπαγορευόταν και από το ισχυρό αίτημα των αναπτυσσόμενων ελληνικών κοινοτήτων για αναβάθμιση των τοπικών εκκλησιαστικών αρχών τους μετά τις οθωμανικές μεταρρυθμίσεις και τη θέσπιση των [επαρχιακών συμβουλίων](#) (idare meclisi), στα οποία το υψηλότερο επίπεδο εκπροσώπησης των μη μουσουλμάνων υπηκόων δόθηκε στον επικεφαλής του τοπικού κλήρου. Ως αποτέλεσμα αυτών των αιτημάτων, οι επισκοπές Ηλιουπόλεως, Κρήνης και Ανέων αναβαθμίστηκαν σε μητροπόλεις (μεταξύ 1896 και 1907), ενώ στο Αϊβαλί η ανοιχτή αντιπαράθεση της κοινότητας με το μητροπολίτη Εφέσου Ιωακείμ Ευθυβούλη οδήγησε στη δημιουργία [μητρόπολης](#) το 1908 (με την έδρα του αντίστοιχου διαμερίσματος της μητρόπολης Εφέσου να μεταφέρεται στην [Πέργαμο](#)). Η τελική φάση απόσπασης εδαφών από τη μητρόπολη Εφέσου για τη δημιουργία νέων μητροπόλεων (Βουρλών και [Περγάμου](#) το Φεβρουάριο του 1922) έλαβε χώρα κατά την περίοδο της [μικρασιατικής εκστρατείας](#) και της ελληνικής διοίκησης, στο πλαίσιο μιας πολιτικής ενίσχυσης της εκκλησιαστικής παρουσίας στο χώρο που αναμενόταν είτε να αυτονομηθεί είτε να ενταχθεί στην ελληνική επικράτεια.

1. Barkan, Ö.L., "894 (1488/89) yılı cizyesinin tahsilâtına âit muhasebe bilâçoları", *Belgeler* 1 (1964), σελ. 1-118.
2. Ζαχαριάδου, Ε., *Δέκα Τουρκικά Έγγραφα για την Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)* (Αθήνα 1996), σελ. 130-131, 136, 137.
3. Αποστολόπουλος, Δ.Γ. – Μιχαηλάρης, Π.Δ., *Η Νομική Συναγωγή του Δοσιθέου, μία Πηγή και ένα Τεκμήριο* (Αθήνα 1987), αρ. 249, σελ. 186.
4. Vryonis, S., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century* (Berkeley 1971), σελ. 343-348.
5. Καρμίρης, Ι.Μ., «Μάρκος ο Ευγενικός», *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* 8 (Αθήνα 1966), στ. 760-761.
6. Αποστολόπουλος, Δ.Γ. – Μιχαηλάρης, Π.Δ., *Η Νομική Συναγωγή του Δοσιθέου, μία Πηγή και ένα Τεκμήριο* (Αθήνα 1987), αρ. 197, σελ. 171.
7. Ζαχαριάδου, Ε., *Δέκα Τουρκικά Έγγραφα για την Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)* (Αθήνα 1996), σελ. 137.
8. Emecen, F., *XVI. asırda Manisa Kazâsi* (Ankara 1989).

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

Βιβλιογραφία :

	Αναγνωστοπούλου Σ. , <i>Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος</i> , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
	Ζαχαριάδου Ελισάβετ , <i>Δέκα Τουρκικά Έγγραφα για τη Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)</i> , Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών/Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1996
	Κονόρτας Π. , <i>Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Βεράτια για τους προκαθήμενους της Μεγάλης Εκκλησίας (17ος-αρχές 20ού αιώνα)</i> , Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998
	Fedalto G. , <i>Hierarchia Ecclesiastica Orientalis I: Patriarchatus Constantinopolitanus Series Episcoporum Ecclesiarum Christianarum Orientalium</i> , Padova 1988
	Βρυώνης Σ. , <i>Η παρακμή του μεσαιωνικού Ελληνισμού της Μικράς Ασίας και η διαδικασία του εξισλαμισμού</i> , Αθήνα 2000, Γαλαταριώτου, Κ. (μτφρ.)
	Καρμίρης Ι. , "Μάρκος ο Ευγενικός", <i>Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια</i> , τόμ. 8, Αθήνα 1966, σσ. 760-763
	Emecen F. , <i>XVI. Asirda Manisa Kazâsi</i> , TTK, Ankara 1989

Γλωσσάριο :

	εμίρης, ο Αραβικός τίτλος (amir = αρχηγός) ο οποίος δηλώνει το στρατιωτικό αρχηγό μιας περιοχής (του εμιράτου). Την Πρώιμη Ισλαμική περίοδο αποδιδόταν σε αρχηγούς στρατευμάτων, ενώ αργότερα και σε πρόσωπα με διοικητικές και οικονομικές αρμοδιότητες. Την περίοδο της κυριαρχίας των Σελτζούκων δινόταν σε στρατιωτικούς αξιωματικούς και νεαρούς πρίγκιπες. Στα τέλη του 13ου και κατά τη διάρκεια του 14ου αιώνα αποδιδόταν σε Τουρκομάνους ηγεμόνες μικρότερων κρατιδίων που διαδέχθηκαν το σουλτανάτο του Ικονίου.
	εξαρχία, η Περιφέρεια η οποία από εκκλησιαστική πλευρά δεν υπάγεται στην κοντινότερη μητρόπολη αλλά διοικείται είτε απευθείας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο (οπότε οι εκκλησιαστικές της πρόσοδοι εκχωρούνται σε κάποιον αξιωματούχο του Πατριαρχείου) είτε από κάποια σταυροπηγιακή μονή.
	επαρχιακό συμβούλιο Συμβούλια τα οποία συστάθηκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία κατά την περίοδο του Τανζιμάτ, στις τρεις βαθμίδες της επαρχιακής διοίκησης (καϊμακαμλίκι, μουτεσαφιλικί, βιλαέτι). Στα συμβούλια συμμετείχαν εκπρόσωποι της περιοχής. Αν η περιοχή είχε μεικτό πληθυσμό, καθοριζόταν ότι τα μισά μέλη έπρεπε να είναι αντιπρόσωποι των μη μουσουλμάνων (ορθοδόξων, Αρμενίων, Εβραίων). Στο επίπεδο του βιλαετιού αντιπρόσωπος των Ρωμιών ήταν εξ' ορισμού ο μητροπολίτης και κάποιοι εκλεγμένοι λαϊκοί. Τα επαρχιακά συμβούλια είχαν διοικητικές και φορολογικές αρμοδιότητες.
	ζιμμήδες Ζιμμήδες (οθωμ. zimmi, αραβ. ahl al-dhimma, κατά λέξη προστατευόμενοι) ονομάζονταν οι μη Μουσουλμάνοι υπήκοοι των ισλαμικών πολιτικών εξουσιών, οι οποίοι τελούσαν ανεμπόδιστα τα της θρησκείας τους και απολάμβαναν της κρατικής προστασίας ως προς τη ζωή και την περιουσία τους έναντι της αποδοχής της ισλαμικής κυριαρχίας. Σε ό,τι αφορά την πολιτική και κοινωνική ζωή είχαν λιγότερα δικαιώματα από ό,τι οι Μουσουλμάνοι. Οι ζιμμήδες υποχρεούντο να καταβάλλουν κεφαλικό φόρο (cizye ή haraç). Αρχικά το καθεστώς των ζιμμήδων περιλάμβανε τους Χριστιανούς και Εβραίους (ως "θρησκείες της Βίβλου"), στη συνέχεια όμως επεκτάθηκε και σε άλλες θρησκευτικές κοινότητες όπως οι Ζωροάστρες.
	μπεράτι (βεράτι), το Σουλτανικό έγγραφο κανονιστικού χαρακτήρα, με περιεχόμενο την απόδοση κάποιου αξιώματος ή την απονομή προνομίων σε άτομα ή ομάδες. Μπεράτια δίνονταν σε όλους τους κρατικούς λειτουργούς, αλλά και στα μέλη του ανώτατου κλήρου, όπως οι πατριάρχες και οι μητροπολίτες.
	πεσκέσι, το Χρηματικό ποσό που είχε καθιερωθεί να καταβάλλει ο επιλεγείς για το πατριαρχικό αξίωμα στην οθωμανική αυλή και το οποίο τυπικά είχε το χαρακτήρα δώρου, αλλά ουσιαστικά λειτουργούσε σαν εξαγορά για την έγκριση της εξουσίας έναντι της ανάρρησης συγκεκριμένου προσώπου. Κατά συνέπεια η διαδικασία ανάδειξης πατριάρχη απέκτησε πλειοδοτικό χαρακτήρα. Πεσκέσι καταβλήθηκε πρώτη φορά το 1466 προκειμένου να ανέλθει στον πατριαρχικό θρόνο ο Συμεών Α' ο Τραπεζούντιος, αλλά και για την ανατροπή του το ίδιο έτος, και έκτοτε καθιερώθηκε. Η καθιέρωση του πεσκεσιού έχει το χαρακτήρα εθμικού δικαίου. Πεσκέσι καταβαλλόταν στις οθωμανικές αρχές και προκειμένου να εγκριθεί η ανάρρηση σε επισκοπικό ή

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

μητροπολιτικό αξίωμα.

Τανζιμάτ, τα

Οι μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία που εγκαινιάστηκαν το 1839 με το διάγγελμα του Χάτι Σερήφ και τερματίστηκαν με την παραχώρηση συντάγματος το 1876. Οι μεταρρυθμίσεις, που θεωρήθηκαν προσπάθεια εκσυγχρονισμού και φιλελευθεροποίησης του κράτους, αφορούσαν όλο το φάσμα της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής στην αυτοκρατορία. Ιδιαίτερη σημασία είχαν εκείνες που εξίσωναν νομικά τους μουσουλμάνους με τους μη μουσουλμάνους υπηκόους.

Πηγές

Αποστολόπουλος, Δ.Γ. – Μιχαηλάρης, Π.Δ., *Η Νομική Συναγωγή του Δοσιθέου, μία Πηγή και ένα Τεκμήριο* (Αθήνα 1987).

Barkan, Ö.L., “894 (1488/89) yılı cizyesinin tahsilâtına âit muhasebe bilâçoları”, *Belgeler* 1 (1964), σελ. 1-118.

Cuinet, V., *La Turquie d’Asie: Géographie administrative, statistique descriptive et raisonnée de chaque province de l’Asie – Mineure* I (Paris 1890).

Darrouzès, J.A.A., *Notitiae Episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae* (Geographie Ecclesiastique de l’Empire Byzantine I, Paris 1981).

Γερμανός Σάρδεων, «Κατάλογος των επαρχιών του Πατριαρχείου Κων/πόλεως κατά τον ιζ' αιώνα», *Ορθοδοξία* 3 (1928), σελ. 231-37.

Οικουμενικόν Πατριαρχείον, *Μαύρη Βίβλος Διωγμών και Μαρτυριών του εν Τουρκία Ελληνισμού (1914-1918)* (Κωνσταντινούπολις 1919).

Βοηθ. Κατάλογοι

Πίνακας μητροπολιτών (1329-1924)

Ματθαίος (1329-1351)

Μάρκος Ευγενικός (1437-1445)

Νεόφυτος (1467/1468-1483/1484)

Δανιήλ Α' (1483/1484-1487)

Ιωσήφ (1522)

Αθανάσιος (1575)

Σωφρόνιος (1585-1594)

Ιγνάτιος Α' (-1626)

Γαβριήλ (1626-1627)

Σίλβεστρος (1627-1631)

Μελέτιος Α' Παντόγαλος (1631-1639)

Ανθιμος Α' (1639)

Μελέτιος Α' (1639-1642)

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

Παΐσιος (1642)

Ιγνάτιος Β' (1645-1654)

Δανιήλ Β' (1654-1656)

Παΐσιος (1657-1688)

Θεοφάνης (1688-1697)

Μακάριος Β' (1697)

Παρθένιος (1704)

Κύριλλος (1712, 1725)

Ιωακείμ (1746)

Γαβριήλ Β' (1746)

Ναθαναήλ (1746-1752)

Διονύσιος (1753)

Διονύσιος (1761)

Σαμουήλ (;)

Μελέτιος Β' (1763-1779)

Γαβριήλ

Διονύσιος (1779-1780;)

Σαμουήλ (1780-1793)

Αθανάσιος Β' (1793)

Μακάριος Γ' (1803)

Διονύσιος Καλλιάρχης (1804-1821)

Μακάριος Δ' (1821-1830)

Χρυσάνθος (1830-1836)

Γεράσιμος (1836-1837)

Εφέσου Μητρόπολις (Οθωμανική Περίοδος)

Ανθιμος Β' Ιωαννίδης (1837-1845)

Ανθιμος Γ' (1845-1853)

Παΐσιος (1853-1872)

Αγαθάγγελος (1872-1893)

Κωνσταντίνος Βαλλιιάδης (1893-1897)

Ιωακείμ Β' Ευθυβούλης (1897-1920)

Χρυσόστομος Χατζησταύρου (1922-1924)